

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ

Бурлака В.Г.

к.е.н., ст.н.с. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИВАННЯ НДДКР: УКРАЇНА І СВІТ

У статті проаналізовано сучасні тренди інвестування НДДКР в Україні та інших країнах світу, використовуючи дані експертів журналу «R&D Magazine», аналітиків незалежної міжнародної організації у сфері НДДКР «Battelle» та Міждержавного статистичного комітету СНД.

Ключові слова: інвестування, НДДКР, рейтинг, державні витрати, витрати промислових компаній, науково-технічні розробки, прикладні дослідження, фундаментальні дослідження, рівень наукомісткості, глобалізація, технології.

Вступ. В умовах ринкової економіки до основних функцій управління суб'єктів господарювання відносяться виробництво, маркетинг, НДДКР, контроль і загальне керівництво. Для досягнення успіху в найбільш ефективно позиціонує функція НДДКР, особливо помітним виглядає її значення для впровадження нової продукції і активізацію таких факторів, як підвищення чутливості до ринку, максимізація випуску продукції, оптимізація прибутку і зміна технологій. Визначення сучасних трендів інвестування НДДКР в Україні та інших країнах світу сприяє більш обґрунтованому підходу до оцінки його ефективності в різних умовах поточного і перспективного стану економіки, планування видатків.

Аналіз останніх вітчизняних і зарубіжних наукових надбань свідчить про те, що питанням теоретичних та практичних аспектів науково-технологічного та інноваційного розвитку присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. Александрова, О. Амоша, В. Антонюк, І. Бойко, С. Войтко, А. Гальчинський, В. Геєць, С. Глаз'єв, Г. Добров, І. Єгоров, Ю. Єршов, Я. Жаліло, І. Жукович, Е. Забарна, М. Згуровський, А. Землянкін, Н. Калусовська, А. Кінах, Б. Кузик, А. Кузнецова, Е. Левіч, С. Львович, Б. Малицький, Дж. Мартіно, С. Онішко, О. Попович, М. Пугачова, Ю. Рижкова, А. Савел'єв, В. Семиноженко, В. Соловійов, А. Сухоруков, В. Тонкаль, Ю. Яковець, Е. Янч [1-3, 5-28].

Постановка завдання. Метою дослідження є дослідження сучасних трендів інвестування НДДКР в Україні та інших країнах світу.

Результати дослідження. Експерти журналу «R&D Magazine» і аналітики незалежної міжнародної організації у сфері НДДКР «Battelle», що підготували чергову доповідь, з якої роблять висновок, що світові інвестиції в НДДКР у 2012 р. зростуть на 5,2% і сягнуть 1,4 трлн. дол. За оцінкою

авторі в темпи приросту інвестицій на поточний рік будуть набагато нижчі, ніж у минулому 2011 р. Найбільш високий рівень цього показника у 2012 р. очікується в країнах Азії (близько 9%), тоді як по країнам ЄС він збільшиться тільки на 3,5%. Північної Америки – на 2,8% і США – на 2,1%. З аналізу даних, наведених в табл. 1, можна зробити висновок, що провідними інвесторами в НДДКР у 2012 р. залишаються США, країни ЄС та Азії, на частку яких припадає майже 92% загального обсягу світових видатків у промисловості найбільша частка інвестицій в НДДКР припадає на США. У світовій промисловості серед 50 провідних компаній, здійснюючих інвестування в НДДКР, 18 є американськими.

Таблиця 1

Динаміка видатків на НДДКР по країнам світу за 2010-2012 рр. [29]

	2010		2011		2012 (прогноз)	
	млрд дол	% ВВП	млрд дол	% ВВП	млрд дол	% ВВП
Країни Північної Америки, всього	473,7	2,3	491,8	2,3	505,6	2,3
У тому числі						
США	415,1	2,8	427,2	2,8	436,0	2,8
Країни Азії, всього	429,9	1,8	473,5	1,9	514,4	1,9
У тому числі						
Японія	148,3	3,4	152,1	3,5	157,6	3,5
Китай	149,3	1,5	174,9	1,6	198,9	1,6
Індія	32,5	0,8	38,0	0,8	41,3	0,8
Країни Європи, всього	310,5	1,9	326,7	1,9	338,1	2,0
Інші, всього	37,7	1,0	41,4	1,1	44,5	1,1
Всього у світі	1251,8	2,0	1333,4	2,0	1402,6	2,0

Структура інвестицій в НДДКР, наведена в табл. 2 характеризує частку окремих країн за 2010-2012 рр., де також домінують США, Китай та Японія. При цьому державні витрати США у 2012 р., за прогнозом «R&D Magazine», скоротяться на 1,6% і досягнуть 125,7 млрд. дол., тоді як аналогічні витрати промислових компаній можуть зрости на 3,8% або до 279,7 млрд. дол., наукових організацій – на 2,85% або до 12,3 млрд. дол. Таким чином в світі відбувається перерозподіл джерел фінансування інвестицій в НДДКР на користь недержавних секторів економіки.

Низький рівень державних витрат на НДДКР у США буде компенсовано їх істотним збільшенням з боку промислових компаній. Як що у 2003-2004 рр. загальний обсяг інвестицій американських промислових компаній, здійснюваних в НДДКР, був значно менше аналогічного федерального

показника, то у 2005-2006 рр. ситуація змінилася – інвестиції компаній на вказані цілі збільшилися, тоді як державні інвестиції на ці цілі скоротилися.

Так, проведене дослідження показує, що приблизно 2/3 респондентів вважають, що найбільш ефективною допомогою уряду американським промисловим компаніям здійснюючим НДДКР, можуть стати податкові кредити. За їх оцінками найзначнішими показниками збільшення доходів з інвестицій, які було вкладено в НДДКР, є підвищення рівня конкурентоспроможності компанії, підвищення якості продукції, зростання продуктивності праці, а також успіх нових товарів, що вперше вийшли на ринок [29].

Таблиця 2

Структура інвестицій в НДДКР по країнам світу за 2010-2012 рр., % [29]

Країни	2010	2011	2012 (прогноз)
Країни Північної Америки, всього	37.9	36.9	36.0
У тому числі			
США	32.8	32.0	31.1
Країни Азії, всього	34.3	35.5	36.7
У тому числі			
Японія	11.8	11.4	11.2
Китай	12.0	13.1	14.2
Країни Європи, всього	24.8	24.5	24.1
Інші, всього	3.0	3.1	3.2
Всього у світі	100.0	100.0	100.0

Багато конгресменів в США виступають за збільшення бюджетів Національного наукового фонду, наукового відділу Міністерства енергетики, а також Національного інституту стандартів і технології, що повинно сприяти створенню надійних і ритмічних джерел формування фондів інвестицій в НДДКР.

Сьогодні число американських компаній, що отримує доходи з інвестицій у НДДКР, збільшилося у 2011 р. з колишніх 10% до більш як 40% від загальної кількості за рахунок підвищення якості виробляємої продукції, зростання конкурентоспроможності на ринку, появи нових товарів і ринків збуту [29].

Згідно з прогнозом експертів «Battelle», усі країни, що увійшли до рейтингу 40 провідних інвесторів в НДДКР (окрім Греції), у 2012 р. збільшать свої інвестиції на ці цілі. Навіть Італія, Ірландія і Португалія, що зазнають серйозних фінансових труднощів, значно підвищать свої бюджетні витрати на НДДКР.

Китай, який у 2011 р. зайняв друге місце у світі за обсягом інвестицій в НДДКР, продовжуватиме їх нарощувати високими темпами. У рейтинг 2012 р. вперше потрапили Малайзія, Індонезія і Саудівська Аравія. Спочатку їх витрати на НДДКР не перевищували 1% ВВП, проте у подальші декілька років вони мають намір збільшити і довести їх обсяг у відсотковому відношенні до ВВП до рівня інноваційно-орієнтованих розвинених країн.

Проте як і раніше лідером за обсягом інвестування в НДДКР залишається США.

Україна за показником рейтингу компанії «Battelle» у 2010-2012 рр. так само як і інші країни СНД (крім Росії), зважаючи на значно менше значення обсягів інвестицій в НДДКР, не була включена до переліку 40 провідних країн світу.

За даними Мждержавного статистичного комітету СНД останніми роками внутрішні витрати на НДДКР по відношенню до валового внутрішнього продукту (ВВП) у більшості країн СНД залишаються на одному рівні, який не перевищує 1% що набагато менше, ніж у провідних країн світу, де аналогічний показник складає 2-3% ВВП (табл. 3).

Таблиця 3

Внутрішні витрати на НДДКР в СНД у 2000, 2009-2010 рр., % ВВП [4]

	2000	2009	2010
Азербайджан	0,3	0,3	0,2
Білорусь	0,7	0,6	0,7
Вірменія	0,2	0,3	0,2
Казахстан	0,2	0,2	0,2
Киргизстан	0,2	0,2	0,2
Молдова	0,5	0,5	0,4
Росія	1,1	1,3	1,2
Таджикистан	0,1	0,1	0,1
Україна	0,9	0,9	0,7
Всього по СНД	0,9	1,1	1,0

У структурі внутрішніх поточних витрат на НДДКР за видами робіт в країнах СНД у 2010 р. найбільша перевага віддавалася науково-технічним розробкам (53-61% – у Вірменії, Білорусі, Росії та Україні) і прикладним дослідженням (42% – в Азербайджані, 56% – в Казахстані і Молдові). Частка витрат на фундаментальні дослідження, незважаючи на її зростання останніми роками у більшості країн, залишається невисокою. Наприклад, в Азербайджані – 39% (у 2008 р. – 24%), Вірменії – 37% (20%), Молдові – 28% (25%) [4].

На державний сектор більшості країн СНД припадає найбільша частка в загальному обсязі внутрішніх поточних витрат на НДДКР (73-88% в Азербайджані, Вірменії, Молдові і Таджикистані). За ним йде підприємницький сектор (61% витрат на НДДКР – у Білорусі і Росії, 55% – в Україні). У Казахстані і Таджикистані організаціями сектора вищої освіти було освоєно 17% внутрішніх поточних витрат на НДДКР, в інших країнах – 7-14%. Сектор некомерційних організацій склав у 2010 р. 9% витрат на НДДКР в Казахстані, 0,2% – в Росії [4].

Основним джерелом фінансування НДДКР у більшості країн, як і раніше, залишаються бюджетні кошти. Доля власних коштів у організаціях у Білорусі склала у 2010 р. 12% загального обсягу фінансування (у 2009 р. – 13%), Казахстані – 16% (17%); у інших країнах вона залишається низькою. Найбільшою мірою замовники фінансують НДДКР в Росії та Україні

(відповідно 29 % і 22 %). Частка іноземних інвесторів в країнах залишається невисокою, і лише в Україні вона досягла минулого року 26 % [4].

У довгостроковій перспективі найбільший вплив на розподіл світових інвестицій у НДДКР матимуть такі чинники: посилення ролі економічної стабільності як найважливішої конкурентної переваги; виникнення нових технологічних можливостей, а також ризиків; підвищення рівня наукомісткості світової економіки внаслідок швидкого розвитку технологічних інновацій.

У нинішній час економіка розвинених країн відчуває негативні наслідки глобалізації, які супроводжуються дефіцитом балансу зовнішньої торгівлі, підвищенням використання енергії і збільшенням державних витрат, що негативно позначається на здатності цих держав здійснювати інвестування в інфраструктуру НДДКР, а також на довгострокових перспективах їх економічного розвитку.

Останнім часом глобалізація світової економіки почала розповсюджуватися на Малайзію, Індонезію, Таїланд, В'єтнам і Мексику, які збільшували інвестування в НДДКР, вбачаючи у них найбільш швидкий і надійний засіб сприяння довгостроковим перспективам економічного розвитку і створення стабільної інфраструктури НДДКР.

Проблеми в економіці США, Японії, а також країн Єврозони, пов'язані з борговою кризою, негативно впливають на стан НДДКР, короткострокові і довгострокові перспективи їх економічного розвитку. Одним з головних завдань, що стоять перед урядами цих країн, є підвищення державних вкладень в НДДКР у межі 2-3 % ВВП. Згідно з прогнозами, інвестиції Китаю в НДДКР у 2012 р. зростуть на 10 %, Індії і Бразилії – майже на 8 %, Росії – на 7 %. Хоча доки США займають перше місце у світі за обсягом інвестицій в НДДКР, вже в найближчому майбутньому Китай та Індія зможуть випередити їх за цим показником [29].

Зростання показника інвестування НДДКР більшістю країн ОЕСР, яке відбувається незалежно від фінансово-економічної кризи, дозволяє вбачати у глобалізації НДДКР стимул до швидкого розвитку технологій, оскільки веде до зниження витрат у виробництві і підвищення якості продукції.

Висновки:

– перехід більшої частини країн світу на інноваційну модель розвитку розглядається як важливий шлях підвищення конкурентоспроможності економіки. В умовах світової кризи сучасні інновації носять доступніший характер і відповідають глобалізаційним тенденціям, у тому числі інвестування в НДДКР, втрачаючи пріоритет зв'язку з традиційними технологічними процесами;

– прискорення інноваційних процесів у країнах незалежно від рівня їх розвитку пов'язано з потужною інвестиційною підтримкою держави, що ґрунтується на зростанні інвестицій в НДДКР і різного роду податкових та інших пільгах. Разом з тим, у глобалізованій економіці підвищується роль

країн за межами ОЕСР як споживачів, так і постачальників інноваційних продуктів і послуг;

– динаміка інвестицій в НДДКР відображує активність окремих країн і регіонів у світовому інноваційному процесі. Головним джерелом прискорення останнього слід вважати скорочення виробничих циклів, а також мінімізацію регулюючої функції держави.

Список використаних джерел

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: монографія / [Амоша ОІ., Антонюк В.П., Землянкін АІ. та ін]. – Донецьк, 2007. – 328 с.
2. Александрова В.П. Економічні аспекти державного програмування інновацій / В.П. Александрова // Вісник Інституту економічного прогнозування. – 2002. – №1. – С. 18–39.
3. Амоша ОІ. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / ОІ. Амоша // Економіст. – 2005. – №6. – С. 28–32.
4. База даних // Міжгосударственный статистический комитет СНГ (Статкомитет СНГ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cisstat.org>
5. Бойко І. Технологические инновации и инновационная политика / И. Бойко // Вопросы Экономики. – 2003. – №2. – С. 141–144.
6. Войтко С.В. Вплив інвестицій на інноваційну активність підприємств України / С.В. Войтко, Н.С. Калусовська // Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в умовах трансформації економіки: зб. тез наук.-практ. конф. – Рівне: НУВГП, 2006. – С. 21–22.
7. Глазьев С.Ю. О стратегии экономического роста на пороге XXI века: Научный доклад / С.Ю. Глазьев. – М.: ЦЭМИ РАН, 1997. – 245 с.
8. Глазьев С.Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития / С.Ю. Глазьев. – М.: ВладДар, 1993. – 356 с.
9. Глазьев С.Ю. Экономическая теория технического развития / С.Ю. Глазьев. – М.: Экономика, 1990. – 545 с.
10. Добров Г.М. Прогнозирование науки и техники / Г.М. Добров. – М.: Наука, 1969. – 208 с.
11. Добров Г.М. Экспертные оценки при прогнозировании научно-технического прогресса / Г.М. Добров, Ю.В. Ершов, Е.И. Левин. – К.: Наукова думка, 1975. – 345 с.
12. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / [під заг. ред. А.С. Гальчинського, С.В. Львовичкіна, В.П. Семиноженка]. – К.: Знання України, 2004. – 262 с.
13. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [за ред. В.М. Гейця]. – К., 2003. – 1008 с.
14. Забарна Е.М. Інноваційно-інвестиційний фактор економічного розвитку України: монографія / Е.М. Забарна. – Одеса: Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАНУ, 2006. – 300 с.
15. Згуровський М.З. Науково-технологічний розвиток України за умов світової глобалізації / М.З. Згуровський // Економіст. – 2005. – №4. – С. 36–37.
16. Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку національної економіки: зб. наук. пр. / [за ред. А.І. Сухорукова]. – К.: Об'єднаний ін-т економіки, 2004. – 140 с.
17. Інноваційна стратегія українських реформ / [Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П.]. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
18. Кузнецова А.Я. Фінансові механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності / А.Я. Кузнецова. – Львів: ЛВІНБУ, 2004. – 280 с.

19. Кузык Б Н Россия – 2050. Стратегия инновационного прорыва / Б Н Кузык, Ю В Яковец – М: Экономика, 2004. – 632 с.
20. Маліцький Б.А. Перспективні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Результати першого етапу прогнозно-аналітичного дослідження в рамках Державної програми прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку на 2004-2006 роки / Б.А. Маліцький, О.С. Попович, В.П. Соловйов. – К.: Фенікс, 2006. – 208 с.
21. Мартино Дж. Технологическое прогнозирование / Дж. Мартино. – М.: Прогресс, 1977. – 590 с.
22. Науково-технічна та інноваційна діяльність України в контексті євроінтеграційних процесів: монографія / [Єгоров І. Ю, Жукович І. А, Рижкова Ю О, Пугачова М В]. – К: ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 223 с.
23. Научно-технический потенциал структура, динамика, эффективность / [Добров Г. М, Тонкаль В Е, Савельев А А и др.]. – К: Наук. думка, 1988. – 347 с.
24. Онишко С В Фінансове забезпечення інноваційної діяльності: навч. посіб для студ ВНЗ / С В Онишко [та ін.]. – К: КНТ, 2008. – 255 с.
25. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / [за ред Я Жаліло]. – К: Н С Д, 2006. – 119 с.
26. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / [Гальчинський А С, Геєць В М та ін.]. – К: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
27. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Ю.В. Яковец. – М.: Экономика, 2004. – 444 с.
28. Янч Э. Прогнозирование научно-технического прогресса / Э. Янч. – М.: Прогресс, 1974. – 586 с.
29. R&D Magazine, 2012 Global R&D Funding Forecast. December, 2011. – 36 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://battelle.org/docs/default-document-library/2012_global_forecast.pdf?sfvrsn=2.

Бурлака В.Г.

к.э.н., ст.н.с. ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИНВЕСТИРОВАНИЯ НИОКР: УКРАИНА И МИР

В статье анализируются современные тренды инвестирования НИОКР в Украине и других странах мира, используя данные экспертов журнала «R&D Magazine», аналитиков независимой международной организации в сфере НИОКР «Battelle» и Межгосударственного статистического комитета СНГ.

Ключевые слова: инвестирование, НИОКР, рейтинг, государственные расходы, расходы промышленных компаний, научно-технические разработки, прикладные исследования, фундаментальные исследования, уровень наукоемкости, глобализация, технологии.

Burlaka V.G.

*ph.d., senior research specialist SO «Institute for economics and forecasting,
Ukrainian National Academy of Sciences»*

THE MODERN CONDITION OF INVESTING IN R&D: UKRAINE AND THE WORLD

The article analyzes the modern trends of R&D investment in Ukraine and other countries, using the data provided by the experts of «R&D Magazine», analysts of the independent international R&D organization «Battelle» and Interstate Statistical Committee of the CIS.

Keywords: investing, R&D, rating, public expenditures, expenditures of industrial companies, scientific and *technological* projects, applied research, fundamental research, R&D intensity, globalization, technologies.

Гридасов В.М.

к.т.н., доцент кафедры «Финансы»

Донбасская государственная машиностроительная академия

Евтухова О.А.

ст. гр. Фк08-1, экономико-гуманитарный факультет

Донбасская государственная машиностроительная академия

ОСОБЕННОСТИ БАНКОВСКИХ ИНВЕСТИЦИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье проанализировано инвестирование средств коммерческими банками в ценные бумаги и долговые обязательства. Был проведен расчет динамики уровня доходности корпоративных облигаций, а также выявлены их положительные и отрицательные стороны.

Ключевые слова: ценные бумаги, долговые обязательства, корпоративные облигации, государственные облигации, акции, банковские депозиты

Вступление. Обобщение литературных источников позволяет сделать вывод о недостаточном изучении процесса инвестирования средств коммерческими банками в ценные бумаги и долговые обязательства, что обуславливает актуальность данной темы. Проблемы функционирования и развития фондового рынка, управление формированием инвестиционного портфеля ценных бумаг рассматриваются на теоретическом и методологическом уровнях в работах таких ученых, как Пересада А.А., Бланк И.А., Касимов Ю.Ф., Марковиц Г., Александер Г., Шарп У., Фабоцци Ф. и др.